

UN TEZAU DE MONEDE OTOMANE DIN SECOLELE XVIII-XIX DESCOPERIT LA CĂLĂRAȘI

Aurel Vilcu
Marian Neagu

Muzeul Dunării de Jos din Călărași deține un număr important de monede otomane emise în veacurile XVII-XIX. Dintre acestea, ne-51

au atras atenția 279 piese, care alcătuiesc un depozit monetar descoperit în orașul Călărași în condiții necunoscute. Singura informație care se regăsește în registrul inventar al muzeului este faptul că tezaurul a făcut parte din colecția V. Culică. Monedele sunt parale turcești aflate într-o stare precară de conservare. La gradul avansat de uzură se adaugă și baterea defectuoasă specifică pieselor otomane mărunte de la începutul veacului al XIX-lea. Toate paralele au fost emise în cele două ateliere importante, Kostantiniye (Constantinopol) și Mısır, cu excepția câtorva falsuri. Cea mai veche piesă este o para din timpul sultanului Mahmud I (1730-1754) iar cea mai recentă provine din anul 14 de domnie a sultanului Mahmud II. Din punct de vedere al emitentului tezaurul este structurat astfel: Mahmud I (1 ex.), Abdülhamid I (5 ex.), Selim III (24 ex.), Mustafa IV (5 ex.), Mahmud II (171 ex.), la care se adaugă 71 parale pentru care nu s-a reușit o identificare a sultanului și două falsuri după Osman III și respectiv Selim III. Statistic, cele mai numeroase parale sunt de la Mahmud II, căruia îi aparțin probabil și o bună parte din piesele cu emitent neprecizat. Această supoziție se bazează pe observațiile efectuate asupra unor loturi mari de parale emise la începutul veacului al XIX-lea, perioadă când asistăm la o situație de criză în monetăria otomană, fapt reflectat de modul în care sunt bătute nominalurile mărunte. În timpul domniei lui Mahmud II se accentuează criza monetară astfel încât numărul paralelor bătute defectuos în atelierele oficiale crește spectaculos comparativ cu situația existentă la antecesorii săi. Practic este dificil de a aprecia cu exactitate în momentul de față care dintre paralele existente în tezaurele monetare sunt falsuri oficiale și câte sunt opera unor ateliere clandestine. Probabil, o parte din falsuri sunt emise chiar de atelierele de stat care bat monedă sub standardele promovate de oficialități. Este cazul atelierului egiptean care în mod constant a lansat pe piață piese depreciate. Nu întâmplător majoritatea paralelor slab conservate din tezaurul nostru sunt emise în Mısır. O observație importantă se impune: emisiunile de la Constantinopol sunt mai îngrijit realizate decât cele egiptene. Oricum, fie că aparțin unor ateliere oficiale fie unora clandestine, emisiunile depreciate au inundat piața Țării Românești în primele două decenii ale veacului al XIX-lea provocând pierderi importante locuitorilor. Modificările repetate ale cursului de schimb au determinat reacții sociale precum cea înregistrată la București în 1822, când mai multe magazine au fost închise în semn de protest¹. Situația financiară delicată în care se afla Imperiul Otoman în această perioadă are cauze multiple, dintre care cele mai importante sunt războaiele purtate cu Rusia. Astfel, deprecierea paralei,

un fenomen constant pe tot parcursul secolului al XVIII-lea se accentuează începând cu războiul din 1806-1812. Criza politică din Imperiul Otoman este reflectată și de detronarea a doi sultani în mai puțin de doi ani: Selim III și Mustafa IV. Situația dificilă continuă și în timpul domniei lui Mahmud II când autoritățile centrale au fost nevoite să facă față unor răscoale și tulburări interne, războaielor din Asia cu Iranul și Egiptul și din Europa cu Rusia care au avut drept efect apariția unor deficite bugetare uriașe².

În tezaurul nostru remarcăm prezența a cinci parale de la Mustafa IV emise în atelierul egiptean. Dintre acestea, trei sunt din anul 1 de domnie, în timp ce la două piese starea precară de conservare nu a permis datarea cu exactitate. Perioada scurtă în care a domnit Mustafa IV a condus la emiterea unei cantități reduse de monedă comparativ cu antecesorii săi, astfel încât, până de curând, nici nu erau cunoscute unele nominaluri sau erau considerate rarități. De exemplu, în catalogul alcătuit de Nuri Pere nu sunt cunoscute parale emise la Cairo pentru Mustafa IV³. În descoperirile monetare din Țara Românească astfel de piese sunt cunoscute doar în tezaurul Cărmidarii de Jos⁴.

Emisiunile de la Selim III, 25 la număr, aparțin atelierului din Egipt, fiind mai îngrijit realizate decât piesele similare din perioada 1808-1820. La acestea se adaugă o monedă din metal comun argintat bătută în numele aceluiași sultan. O bună parte din paralele de la Selim III au fost bătute în anii 15 și 16 de domnie. Șapte dintre piesele emise în ultimii ani au pe avers tu-raua de tip II, la cealaltă aversul fiind prea uzat pentru a se putea preciza cărui tip de tu-ra aparțin. În tezaurul găsit la Călărași emisiunile de la Abdülhamid I sunt slab reprezentate, 5 ex., din care patru bătute în Mısır, iar la una nu s-a reușit citirea atelierului datorită stării de conservare.

O prezență inedită în tezaurul nostru o constituie o para din metal comun argintat ce are pe avers tu-raua sultanului Osman III, reversul fiind complet ilizibil. În stadiul actual al cercetării, este prima para falsificată cu numele acestui sultan găsită într-un depozit monetar din Țara Românească. De altfel nominalurile de la Osman III sunt rar întâlnite în tezaure, cauza fiind producția monetară limitată în cei trei ani de domnie.

Cea mai veche piesă din tezaur este o para de la Mahmud I, relativ bine păstrată, pe al cărui revers se află sigla (sad)⁵. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea pe monedele otomane apar sigle-litere și ornamente care alcătuiesc un sistem complicat nedeslușit încă. La începutul domniei lui Mustafa III acest sistem începe să fie înlocuit treptat de anul de batere.

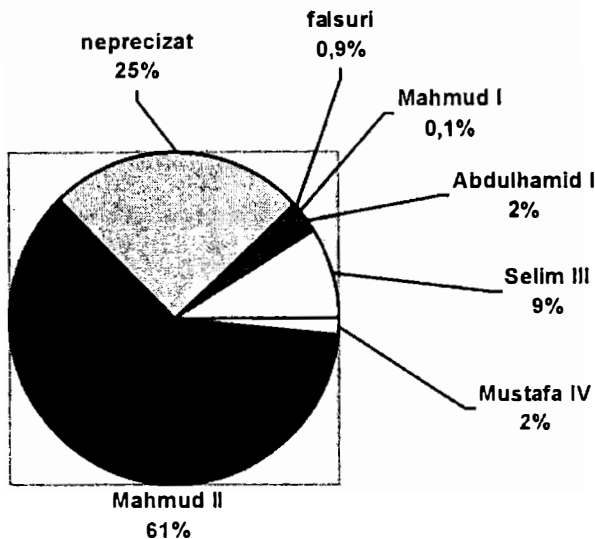
Valoarea tezaurului în epocă era de 6 lei și 39 parale, o sumă care, probabil reprezenta rezultatul unei mici tranzacții comerciale, pentru această ipoteză pledând și structura unitară a depozitului.

O para emisă în anul 14 (9 X 1820-27 IX 1821) de domnie a sultanului Mahmud II constituie data de încheiere a tezaurului. Probabil acesta a fost ascuns în prima parte a anului 1821, în contextul mișcării conduse de Tudor Vladimirescu. După proclamația de la Padeș (23 ian. 1821) oastea lui Tudor a intrat în București (16 martie 1821) instaurând o guvernare care promitea o serie de reforme. Riposta otomană nu a întârziat astfel încât, la începutul lunii mai 1821 Țara Românească a fost invadată de trei corpuri de armată turcești.

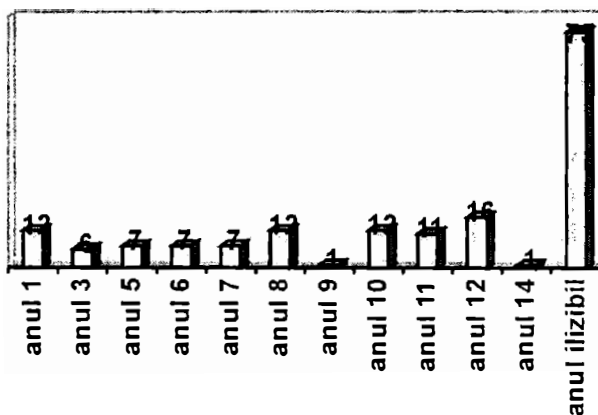
Prețuri din Țara Românească în perioada 1820-1823⁶

produs	anul	preț
1 kg de grâu	1822	44 lei
1 bou	1820	30 lei și 20 parale
1 cal	1822	61 lei
1 vadră de vin	1821	1 leu și 30 parale
1 oca de zahăr	1823	1 leu și 10 parale
1 oca de cafea	1820	8 lei și 10 parale

Structura tezaurului descoperit la Călărași

Repartizarea pe ani de domnie a monedelor emise de Mahmud II

Catalogul monedelor
IMPERIUL OTOMAN
PARA

Mahmud I
(1730-1754)

16-17. AR, Nuri Pere 717, anul 16=23 IV 1803-11 IV 1804.

Mısır

1. AR, Nuri Pere 580, sigla **ص**.

18-23. AR, Av. Tugra tip II.

Nuri Pere 717, anul 16=23 IV 1803-11 IV 1804.

Osman III
(1754-1757)

24-30. AR, Nuri Pere 717, an ilizibil.

Mısır

2. AE argintat, Nuri Pere 602-604.

Atelier ilizibil

31. AR, Nuri Pere 713-717, an ilizibil.

Abdülhamid I
(1774-1789)

32. AR, Av. Tu-ra de tip II.

Nuri Pere 717, an ilizibil.

Mısır

3-6. AR, Nuri Pere 683, an ilizibil.

Mustafa IV
(1807-1808)

Mısır

Atelier ilizibil

7. AR, Nuri Pere 681-683, an ilizibil.

33-35. AR, Nuri Pere -, anul 1=11 III-1807-27 II 1808.

Selim III

(1789-1807)

Mısır

8. AR, Nuri Pere 717, anul 2 sau 3=21 IX 1789-30 VIII 1791.

36-37. AR, Nuri Pere -, an ilizibil.

9. AR, Nuri Pere 717, anul 5=19 VIII 1792-8 VIII 1793.

Mahmud II
(1808-1839)

Kostantiniye

10. AR, Nuri Pere 717, anul 11=15 VI 1798-4 VI 1799.

38. AR, Nuri Pere 807, anul 6=4 I 1813-23 XII 1813.

11. AR, Nuri Pere 717, anul 12=5 VI 1799-24 V 1800.

39. AR, Nuri Pere 807, anul 7=24 XII 1813-13 XII 1814.

12. AE argintat, Nuri Pere 717, anul 12=12=5 VI 1799-24 V 1800.

40. AR.

Nuri Pere 807, anul 8=14 XII 1814-2 XII 1815.

13. AR, Nuri Pere 717, anul 13=25 V 1800-13 V 1801.

41-42. AR, Nuri Pere 807, anul 11=11 XI 1817-30 X 1818.

14-15. AR, Nuri Pere 717, anul 15=4 V 1802-22 IV 1803.

43-44. AR, Nuri Pere 807, anul 12=31 X 1818-19 X 1819.

45. AR, Nuri Pere 807, an ilizibil.

1816-10 XI 1817.

Mısır

46-57. AR, Nuri Pere 844, anul 1=28 II 1808-15 II 1809.

58-63. AR, Nuri Pere 844, anul 3=6 II-1810-25 I 1811.

64-70. AR, Nuri Pere 844, anul 5=16 I 1812-3 I 1813.

71-76. AR, Nuri Pere 844, anul 6=4 I 1813-23 XII 1813.

77-82. AR, Nuri Pere 844, anul 7=24 XII 1813-13 XII 1814.

83-94. AR, Nuri Pere 844, anul 8=14 XII 1814-2 XII 1815.

95. AR, Nuri Pere 844, anul 9=3 XII 1815-20 XI 1816.

96-107. AR, Nuri Pere 844, anul 10=21 XI

108-117. AR, Nuri Pere 844, anul 11=11 XI 1817-30 X 1818.

118-132. AR, Nuri Pere 844, anul 12=31 X 1818-19 X 1819.

133. AR, Nuri Pere 844, anul 14=9 X 1820-27 IX 1821.

134-202. AR, Nuri Pere 844, an ilizibil.

Atelier ilizibil

203-208. AR, Nuri Pere 807-844, an ilizibil.

Emitent neprecizat

Mısır

209-223. AR, sf. sec. XVIII-încep. sec. XIX.

Atelier ilizibil

224-279. AR, sf. sec. XVIII-încep. sec. XIX.

Un trésor de monnaies ottomanes des XVIIIe – XIXe siècles découvert à Călărași Résumé

Les auteurs publient un trésor monétaire découvert à Călărași, dép. de Călărași. Il s'agit de 279 monnaies émises dans l' Empire Ottoman. La plus ancienne monnaie est une para frappée de Mahmud I et la plus récente une para frappée dans l'année 14 de règne de Mahmud II.

NOTE

1. M. N. Popa, *La circulation monétaire et l' évolution des prix en Valachie (1774-1831)*, Bucarest, 1978, p. 71.
2. S. Pamuk, *Sistemul monetar otoman în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea*, în 130 de ani de la crearea sistemului monetar românesc modern, București, 1997, p. 278.
3. Nuri Pere, *Osmanlılarda madeni paralar*, Istanbul, 1968, p. 235-237.
4. Se păstrează la MMB. Mulțumim pe această cale doamnelor Steluța Gramaticu și Liliana Hanganu pentru bunăvoința de a ne pune la dispoziție tezaurul pentru studiu.
5. S. Lachman, *The initial letters on Ottoman coins of the eighteenth century*, în *The American Numismatic Society, Museum notes*, 19, New York, 1974, p. 203, fig. 6, nr. 8.
6. M. N. Popa, *op. cit.*, 220-292.